

Hald Lens regnskab 1541-46.

Kategori: Bøger

Visninger: 244

Ole Færch

Hald Lens regnskab 1541-46. Bind 1 (3) Tekstdel, s. 1-158. Bind 2 (3) Regnskab 1541-45, s. 159-720. Bind 3 (3) Regnskab 1545-46, s. 721-1190.

Viborg Museum, 2016

Af Henrik Gjøde Nielsen, museumsinspektør, ph.d., Kystmuseet

Ole Færch er en erfaren kildeudgiver, såvel når det gælder bredere kildegrupper, som den store Diplomatarium Hornumense, bd. 1 1216-1581, bd. 2 1582-1636, 1050 s., 2004, som mere afgrænsede, men derfor ikke mindre omfattende kildegrupper, som Aalborghus lens jordebog 1562, 472 s., 2013. Nu er turen så kommet til det store Hald Len, som i 1544, da lenet havde sit største omfang, var kronens største indtægtskilde af lenene i Jylland, målt på visse rente. Dét er noget af en opgave. Og det er Ole Færch bevidst om. Færch indleder forordet med at anføre, at Thomas B. Bang i artiklen "Lensregnskaberne og deres benyttelse som historisk Kilde" i Fortid og Nutid 1914-16 skrev, at Hald Lens regnskaber 1541-46 måske var de mest interessante af lensregnskaberne pga. det inddragne gods fra Viborg Stift, men at deres ordning var så indviklet, at det næsten var umuligt at finde sig til rette i dem. Hertil føjer Færch, at Hald Lens regnskaber er komplicerede. Men det ordner Færch for os.

I første bind redegøres indgående for regnskabet, herunder Hald Lens område 1541-46, regnskabet hoveddele og principper, lægsopdeling og indhold, datering, kvalitet, skrift, ortografi og sprog, mønt og mål, lensmænd, fogeder, skrivere og andet personale, handelspartnere, udgivelsesprincip og endelig en række eksempler på regnskabet skrift. Derpå følger redegørelser for Otto Krumpens regnskab 1545-46 og 1544-45, ekstrakterne 1541-46, diverse regnskabsposter og Hald Len i statsregnskabet, afsnit om stifts-gods-krongods, priser og takster, kort over herrederne, at afsnit om Hald Slot, og endelig litteratur, stednavne- og personregister.

Således rustet er man klar til at kaste sig over regnskabet, der kan inddeles i fem kategorier, nemlig naturalieregnskabet, pengeregnskabet, restanceregnskabet, ekstrakterne og endelig revisionen, der dog kun omfatter et enkelt år, nemlig 1545-46. Kildedelen, dvs. bd. 2 og 3, er afskrift af kilden i originalt sprog, side for side. Formidlingsmæssigt velgjort er i bind 1 indsat et herredskort samt en løss oversigt, som gør det lettere at finde rundt i det kolossale regnskab. Geografisk rummer regnskabet stof fra systemerne Salling, Ommer og Himmersyssel, stiftene Viborg, Aarhus og Vendelbo stift, og fra herrederne Hindborg, Harre, Salling Nørre, Rødding, Middelsom, Fjends, Sønderlyng, Nørlyng, Lysgaard, Rinds, Gislum, Slet, Aars, Hornum, Hllum, Fleskum, Mors Nørre og Mors Sønder herred. En sogneopremsning vil her være for omfattende, og meningsløs, men der kan henvises til det glimrende stedregister, og for den personalhistorisk interesserede til det lige så udmærkede personnavneregister.

Der er således ca. 1000 sider kildeudskrift at fornøje sig med. For de lokalhistorisk interessere er der et stort område med mange herreder og sogne at dykke ned i, hvor man f.eks. kan finde oplysninger om tiendehavre og præsters gæsteri, og der er mere omfattende sager, som udgifter til kongens ophold i Viborg, med fortegnelser over forbrug af vin, hamburgøl og dansk øl, eddike, krydderier og kød, udgifter til heste og folk osv. Der er fortegnelser over stifttjeneres og bønders leding og gæsteri, hus-, stedsmåls- og skyldpenge, lønninger, køb til slottets drift og til kongens gård i Viborg, salg af korn, indtægter og udgifter på penge og klæde osv. Færchs grundige og omstændelige arbejde gør det muligt at knytte nye brikker til de enkelte områders historie, og mere overordnet er der mulighed for

f.eks. at lave mangfoldige statistikker, som kan sætte Hald Slots og kongens forbrug i perspektiv, særligt målt i forhold til de mange og ofte beskedne, men derfor ikke mindre tyngende afgifter, som bønderne ude i sognene måtte betale.

Mulighederne er mangfoldige. Ole Færch har uegennyttigt ordnet og fremlagt det store materiale. Så er det sådan set bare op til andre at udnytte det.

Historie-online, den 15. marts 2017